

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 20: Leisure, Fun, and Play

August, 21-22, 2023

Online on Zoom

“*Diamo Gloria al Creator: A Judeo-Italian Poem for Purim*”

Martina Mampieri, The Hebrew University of Jerusalem

Library of the Jewish Theological Seminary of America, New York (Ms. 4104, fols. 45r-46r)

Introduction:

The following Judeo-Italian poem for Purim entitled *Diamo gloria al Creator* דײַאמו גלורײַאה אל קריאטור (“Let us give Glory to the Creator”) is contained in a manuscript anthology of elegies in Hebrew (*Likkute zemirot u-renanim*), preserved in Ms. 4104 at the Jewish Theological Seminary of America, fols. 45r-46r. The manuscript was copied in 1752 by Shlomo ben Yehiel Hay Vital z”l in Ragusa, to be identified with Dubrovnik in Croatia (rather than Ragusa in Sicily). To my knowledge, no annotated editions or translations of this poem are known. A printed edition of a variant of the poem (*Zemer li-se’udat Purim*) without date and place (but probably printed in Venice or Mantua) is mentioned by Steinschneider in his *Catalogus Librorum Hebraeorum in Bibliotheca Bodleiana*, which, according to Asher Salah, was composed in honor of the physician Yosef Conegliano, active in Padua and Venice during the eighteenth century.

The joyful composition – to be sung before the *Birkat ha-Mazon* on the festival meal of Purim – commands everyone to celebrate the victory of Esther and Mordekhai over Haman by observing the four mitzvot of Purim:

- 1) *Mikra megillah*: the reading of the megillah (§ 7);

- 2) *Se'udat Purim*: have a sumptuous festival meal with good food and wine (§ 5, 13-15, 21);
- 3) *Matanot le-eyyonim*: give money or food to the needy (§ 6 and 11);
- 4) *Mishloach manot*: give gifts of food or drinks to friends and relatives (§ 12).

Further reading:

Roest, Meir, *Israelitische Letterbode: driemaandelijksch tijdschrift gewijd aan joodsche wetenschap, geschiedenis en letteren*, Amsterdam, Van Es & Joachimstahl, 1880-1881, 7

Rubin, Aaron D., "Judeo-Italian," in Lily Kahn and Aaron D. Rubin (eds), *Handbook of Jewish Languages*, revised and updated edition, Brill, Leiden, 2017, 298–365

Salah, Asher, *La République des Lettres. Rabbins, écrivains et médecins juifs en Italie au XVIIIe siècle*, Leiden-Boston: Brill, 2007, 203

Steinschneider, Moritz, *Catalogus librorum hebreorum in Bibliotheca Bodleiana*, vol. 1, Berolini, Friedlander, 1852-1860 [repr. Berlin, G. Olms, 1964], 3243.

Steinschneider, Moritz, "Letteratura italiana dei giudei," *Il Vessillo Israelitico* 25 (1877)

Links to the digitized version of the manuscript:

[https://www.nli.org.il/en/discover/manuscripts/hebrew-manuscripts/viewerpage?vid=MANUSCRIPTS&docid=PNX_MANUSCRIPTS990001077980205171-2#\\$FL27917299#modal-informationModal](https://www.nli.org.il/en/discover/manuscripts/hebrew-manuscripts/viewerpage?vid=MANUSCRIPTS&docid=PNX_MANUSCRIPTS990001077980205171-2#$FL27917299#modal-informationModal)

<https://digitalcollections.jtsa.edu/islandora/object/jts%3A232379>

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 20: Leisure, Fun, and Play

August, 21-22, 2023

Online on Zoom

“Diamo Gloria al Creator: A Judeo-Italian Poem for Purim”

Martina Mampieri, The Hebrew University of Jerusalem

Library of the Jewish Theological Seminary of America, New York (Ms. 4104, fols. 45r-46r)

Introduction to the translation:

I decided not to translate the Hebrew words appearing in the original composition to keep some of the original rhymes. Their meaning is provided in brackets. Similarly, some Italian words referring to currencies and units of measurement are not translated into English but they are explained in the footnotes.

English translation:

Poem preceding *Birkat ha-Mazon* (Blessing after Meals) on Purim

[1] Let us give glory to the Creator,
song, praise, and honor
Who from Haman the traitor
vanquished the fierce rigor.

Let us give glory to the Creator.

[2] Let us celebrate with *simḥah* (happiness)
And say loud the *berakhah* (blessing)
That victory and *hatzlahah* (success)
The Prime Mover gave us.

Let us give glory to the Creator.

[3] Oh, *zqenim* (elderly) and *ne'arim* (young people),
Be cheerful on Purim!
Bahurot (girls) and *bahurim* (boys),
All rejoice with love.

Let us give glory to the Creator.

[4] Whoever has *milhamah* (lit. war),
They should throw it *ba-adamah* (on the soil),
Without *paḥad* (fear) and *emah* (horror),
Let us banish rigor.

Let us give glory to the Creator.

[5] In spite of Haman,
Good wine and bread
'ofot (chickens) and marzipan
Let us eat with a good heart.

Let us give glory to the Creator.

[6] Let us console the *'aniyim* (poor ones)

And the *shvuyim* (prisoners)

So that *shalom u-shnot hayyim* (peace and life)

The Great Rector will give us.

Let us give glory to the Creator.

[7] The *hatan* (groom) to the *challah* (bride)

After reading the *megillah*

He should go with *ma'alah* (honor)

To bring her flowers.

Let us give glory to the Creator.

[8] And if he (?) finds

A nice gown with a tail,¹

To say this clearly,

He should gift her with love.

Let us give glory to the Creator.

[9] With money and quattrini²

Cheering up the children

With doughnuts and candies

Putting them in a good mood.

Let us give glory to the Creator.

[10] With the drum and clapping hands,

¹ Most likely referring to a bridal dress with a train.

² An ancient Italian currency mostly used in Central Italy, starting from the Middle Ages.

Give them the manna³ [?]

Despite that dog⁴

Let them make a lot of noise.

Let us give glory to the Creator.

[11] Offer to the *robitim* (teachers, rabbis)

Some bags of zecchini⁵

The thought of bread and wine

Let them think about.

Let us give glory to the Creator.

[12] Give nice gifts

To friends and relatives

And with musical of instruments

Let us give glory to the Lord.

Let us give glory to the Creator.

[13] This is the beautiful precept

To be with joy and delight

And, I say, the most favorite one

Is enjoying tasteful food.

Let us give glory to the Creator.

[14] After singing,

³ I am inclined to translate this as *manna* (referring to the food provided by God to Moses and the Israelites in the desert), rather than *mano* ("hand").

⁴ Not sure whether this refers to Haman or a real dog.

⁵ Another Italian currency, from Venice, but also known abroad because of the Venetian trades.

And opening the chest,
It will be possible to prepare
Several kinds of liquor.

Let us give glory to the Creator.

[15] Comforted and happy,
Ban all the torments,
And, with frequent toasts,
Make the heart rejoice.

Let us give glory to the Creator.

[16] Mordekhai of great doctrine,
Together with Esther, the wise queen,
Ordered that everyone bows
And observe [Purim] in this way.

Let us give glory to the Creator.

[17] If we will do so,
We will have great wealth
Every day we will be
With silver and gold.

Let us give glory to the Creator.

[18] Then we have the *havtaḥah* (certainty)
To always have the *berakhah* (blessing)
Shalom (peace) and *hatzlaḥah* (success)

For us, people of treasures.

Let us give glory to the Creator.

[19] The virtue of constance
Is having hope in Him
This is the strongest spear (?)
Against vice and terror.

Let us give glory to the Creator.

[20] This is the true sustenance
Be a man every hour
Careful and serve with a happy heart
Who gives us vigor.

Let us give glory to the Creator.

[21] Now we say the *berakhah* (blessing)
To the *gotto* make the *hadaḥah* (cleaning)⁶
With *shashon* (joy) and *simḥah* (happiness)
Let us exalt the great Giver.

Let us give glory to the Creator.

[The end]

⁶ A large glass with a handle, mostly used in the region of Veneto. In Venice, the *gotto* was also used as a unit of measurement. The *gotto* represented a capacity of 19 deciliters, which is slightly less than 8.4535056755 cups in the United States). The reference to cleaning the *gotto* implies the act of emptying it and enjoying the wine contained within.

EARLY MODERN WORKSHOP: Jewish History Resources

Volume 20: Leisure, Fun, and Play

August, 21-22, 2023

Online on Zoom

“*Diamo Gloria al Creator: A Judeo-Italian Poem for Purim*”

Martina Mampieri, The Hebrew University of Jerusalem

Library of the Jewish Theological Seminary of America, New York (Ms. 4104, fols. 45r-46r)

Notes to the text:

The poem is composed of 21 stanzas of *quartine*. With the exception of the first (AAAA) and the twentieth stanzas (BABA), the composition follows the metric of *serventese*¹ (BBBA). Each stanza is followed by the refrain “Diamo Gloria al Creator” (A). While most of the composition is in Judeo-Italian, occasionally, Hebrew words are incorporated at the end of the verses to achieve rhyming. These Hebrew words are emphasized in cursive font throughout the text.

Primary text in the original language:

Judeo-Italian (Hebrew script)

שיר קודם ברכת המזון בסעודת פורים

Judeo-Italian (Latin script)

Shir godem birkat ha-mazon be-se'udat Purim

Fol. [1]
45r

דיאמו גלוריאה אל קריאטור Diamo gloria al Creator

¹ An Italian-style composition in rhyme, which can be traced back to the thirteenth or fourteenth century.

- קאנטו אי לאנדו אי אונזר canto e lando [laude] e onor
 קי ד' המן אל טראדיטור che da Haman il traditor
 דיבילו אל פייר ריגור debellò il fier rigor.
Diamo gloria al Creator
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור
- [2]
 פִּסְטִיגִּיאוּ קוֹן שְׁמֵחָה Festeggiamo con *simḥah*
 אי דיר פֿורְטִי בְּרַכָּה E dir forte *berakhah*
 קי ויטוריאה אי הצֵלָהֶה Che vittoria e *hatzlahah*
 דִּינִי אֵה נוי אֵיל גְּרָאן מוטור Diede a noi el gran Motor.
Diamo gloria al Creator
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור
- [3]
 זְקֵנִים עִם נְעָרִים *Zqenim im ne'arim*
 סְטִיטִי אֵלִיגְרִי דִּי פֿורֵם Stiate allegri de Purim
 בְּחֻרוֹת אֵי בְּחֻרִים *Bahurot e bahurim*
 טוֹטִי לִיטִי קוֹן אַמֹּר Tutti lieti con amor.
Diamo gloria al Creator
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור
- [4]
 קי אַבִּיסי מִלְחָמָה Chi avesse *milhamah*
 גִּיטִי ל־ אֵדִייוֹ בְּאַדְמָה Getti l'odio *ba-adamah*
 סִינְצָה פֶּחַד נִי אֵימָה Senza *pahad né emah*
 סִי בְּאַנְדִּיסקָה אֵל רִיגֹר Si bandisca il rigor.
Diamo gloria al Creator
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור
- [5]
 פִּיר דִּסְפִּיטוֹ דִּי הֵמָן Per dispetto de Haman
 דִּיל בּוֹן וַיִּן אֵי מִלִּיּוֹ פֶּאן Del bon vin e me[g]lio pan
 אֵי עוֹפּוֹת אֵי מַאַרְזַאפֶּאן E *'ofot e marzapan*

- סו מאנגייאמו די בואון קור Su mangiamo de buon cor.
 דיימו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [6] קונסולר אי עניימ Consolar i 'anियim
 קומו אנקו אי שבויים Como anco i *shvuyim*
 קי שלום ושנות חיים Che *shalom u-shnot hayyim*
 צי דארה איל גראן ריטור Ci darà il gran Rettor.
 דייאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [7] איל חטן אה לה פלה Il *hatan a la challah*
 דופו איל דיר לה מגילה Dopo il dir la *megillah*
 באדי פור קון מעלה Vadi pur con *ma'alah*
 אה פורטרליי אי סו פיר A portarli i so fior.
 דייאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [8] אי סי טרובה קוואלקי מודה E se trova qualche moda
 קוואלקי ביסטה קו לה קודה Qualche vesta co la coda
 אה פארלאר קון לינגוואה סודה A parlar con lingua soda
 קי לה דוני קון אמור Che la doni con amor.
 דייאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [9] קון דאנארי אי קוואטרניני Con danari e quattrini
 אליגראר סינו א במאמבינ Allegrar sino i bambini
 בוצולאי אי קונפטיניני Bozzolai e confettini
 פארלי סטאר די בואון אומר Farli star di buon umor.
 דייאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**

- [10] קול טאמבור אי באט־המן Col tambur e bat a man
 דארלי פור לה בונה מאן Darli pur la bona man
 אה מאל גראדו די קוואיל קאן A mal grado de quel can
 פאר קי אי פאצה גראן רומור Far che i faccia gran rumor.
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [11] פריזנטאר אה אי רוביתים Presentar ai *robitim*
 קוואל קי בורסה די ציקין Qualche borsa de zecchin
 איל פינסיר די פאן אי וין Il pensier de pan e vin
 לאסאר פוי קי לאבי לור Lassar poi chi lavi lor.
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [12] ריגאלאר קון ביי פריזינטי Regalar con bei presenti
 אלי אמיצי אי פארניטי Alli amici i parenti
 אי קון סון די גראן סטרומינטי E con son di gran strumenti
 פורגייר גלוריאה אל סינייור Porger gloria al Signor.
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [13] קוסי אי איל ביל פריציטו Così è il bel precetto
 סטאר קון גייזייה אי דיליטו Star con gioia e diletto
 אי איל דיקו אי פוביריטו E il dico e foverito
 אי מאנגיאר קון בואון סאפור È mangiar con buon sapor.
 דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**
- [14] אנקו דופו איל קאנטאר Anco dopo il cantar

- פִּיר אֵיל פֵּיטוּ בֵּין סְלֶאָרְגָּאָר Per il petto ben slargar
 סִי פּוֹטְרָה בֵּין פְּרִיפֶּאָרָאָר Se potrà ben preparar
 דֵּי פֵּייוֹ סוֹרְטֵי דֵּי לִיקוֹר De più sorti di licor.
 דֵּיאָמוּ גְלוֹרֵיאָה אֶל קְרִיאָטוֹר **Diamo gloria al Creator**
- [15] קוֹנְסוֹלֶאָטֵי אֵי קוֹנְטִינְטֵי Consolati e contenti
 סְבֶאָנְדִיר פּוֹר טוֹטֵי אֵי טוֹרְמִינְטֵי Sbandir pur tutti i tormenti
 אֵי קוֹן בְּרִינְדִיזֵי פְּרִיקוֹאֵינְטֵי E con brindisi frequenti
 פֶּאָר קִי גִיּוּבִילֵי אֵיל קוֹר Far che giubili il cor.
 דֵּיאָמוּ גְלוֹרֵיאָה אֶל קְרִיאָטוֹר **Diamo gloria al Creator**
- [16] מְרֶדְכַּי דֵּי גְרָאָן דוֹטְרִינָה Mordekhai de gran dottrina
 קוֹן אֶסְתֵּר סֶאָגִּיאָה רִיגִינָה Con Esther savia regina
 אֹרְדִינֹו קִי אֹנִיּוֹן אֵינְקֶלִינָה Ordinò che ognun inclina
 אֵי אֹסְרִיבֵי אֵין טֶאָל טִינֹוֹר E osservi in tal tenor.
 דֵּיאָמוּ גְלוֹרֵיאָה אֶל קְרִיאָטוֹר **Diamo gloria al Creator**
- [17] קוּוֹאָנְדוּ נוּי קוֹסֵי פֶּאָרִימוֹ Quando noi così faremo
 גְרָאָן רִקִּיצֵי אֶבִּירִימוֹ Gran ricchezza ave[i]remo
 גַּאֹנִי טִימְפּוֹ בֵּין סְטֶאָרִימוֹ [i]n'ogni tempo ben staremo
 קוֹן אַרְגֵּינְטוֹ אֵי קוֹן אֹר Con argento e con or.
 דֵּיאָמוּ גְלוֹרֵיאָה אֶל קְרִיאָטוֹר **Diamo gloria al Creator**
- [18] דוּנְקֵי אֶבִּימוֹ הֶבְטָחָה Dunque abbiamo *havtaḥah*
 דֶּאָוִיר סִימְפְּרֵי בְּרָכָה D'aver sempre *berakhah*
 אֵי שְׁלוֹם וְהַצְּלָחָה E *shalom e hatzlahah*

אה נוי פופול די טיזור A noi popol de tesor.

דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**

[19] לה וירטו דילה קוסטאנצה La virtù della costanza

קי אי אניר אין לוי ספיראנצה Che è aver in Lui speranza

קואסט-אי לה פיי פורטי לאנצה Quest'è la più forte lanza [lancia?]

פיר אל ביצייז פור טירור Per el vizio pur terror.

דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**

[20] קוואיסטו אי איל ביר סוסטינטו Questo è il ver sostento

איסיר ל-אואום אנזיי-אור Esser l'uom ogn'or

אטינטו אי סירביר קון קואור קונטינטו Attento e servir con cuor contento

אה קי דה אה נוי ביגור A chi da a noi vigor.

דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**

[21] אור סי דיקי ברקה Or si dice *berakhah*

פאטי אל גוטו ל-הדקה Fate al gotto l'*hadahah*

קון ששון אי קון שמחה Con *shashon* e con *simhah*

איזאלטימו איל גראן דאטור Esaltiamo il gran Dator.

דיאמו גלוריאה אל קריאטור **Diamo gloria al Creator**

תם *tam*